



TiHK

TÜRKİYE İNSAN HAKLARI KURUMU

**2015 YILI
İNSAN HAKLARI
İHLAL İDDİALARINA
İLİŞKİN SAYISAL
VERİLER**

29.02.2016



2015 YILI
İNSAN HAKLARI İHLAL İDDİALARINA İLİŞKİN
SAYISAL VERİLER

29.02.2016

**2015 YILI
İNSAN HAKLARI İHLAL İDDİALARINA İLİŞKİN
SAYISAL VERİLER**

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	5
BAŞVURULARA İLİŞKİN SAYISAL VERİLER	6
BAŞVURULARDA EN ÇOK İHLAL EDİLDİĞİ İDDİA EDİLEN HAK KONULARI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR	8
Tutuklu ve Hükümlü Hakları	8
Adil Yargılanma Hakkı	9
Engelli Hakları	9
Kötü Muamele Yasası	9
BAŞVURULARIN ALEYHİNE BAŞVURU YAPILAN KİŞİ YA DA KURUMLARA GÖRE DAĞILIMI	10
GERİ GÖNDERME MERKEZİNDE TUTULAN YABANCILAR İLE SİĞİNMACILARA İLİŞKİN BAŞVURULAR	12

ÖN SÖZ

Türkiye İnsan Hakları Kurumu 21.06.2012 tarih ve 6332 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Yasal dayanak, bağımsızlık, idari ve mali özerklik, çoğulculuk ve ulaşılabilirlik yönlerinden, “Paris Prensipleri” olarak da adlandırılan Birleşmiş Milletler ilkelerine uyumlu olarak kurulan Türkiye İnsan Hakları Kurumu, en genel ifadesiyle insan haklarını korumak ve geliştirmekle görevlidir.

Kurum, insan haklarının korunmasına, geliştirilmesine ve ihlallerin önlenmesine yönelik çalışmalar yapmanın yanı sıra işkence ve kötü muamele ile mücadele etmek; şikâyet ve başvuruları incelemek ve bunların sonuçlarını takip etmek; sorunların çözüme kavuşturulması doğrultusunda girişimlerde bulunmak; eğitim ve kampanya faaliyetleri yürütmek; insan hakları alanındaki gelişmeleri izlemek ve değerlendirmekle görevli ve yetkilidir. Kurum, kendisine verilen inceleme, araştırma, ziyaret ve başvuruları inceleme görevleri esnasında bir suçun işlendiğini öğrenmesi hâlinde, genel hükümlere göre işlem yapılabilmesi için gerekli gördüğünde ihbar veya şikâyetle bulunma yetkisine de sahiptir.

Kamu hizmetlerinin yürütülmesinde “şeffaflık ilkesi” gereği, Türkiye İnsan Hakları Kurumuna yapılan insan hakları ihlâl iddialarına ilişkin sayısal veriler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından koordine edilen Resmi İstatistik Programı (RİP) çerçevesinde kamuoyunun bilgisine sunulmaktadır.

Açıklanan sayısal veriler, Kuruma yapılan başvurulardan elde edilmiştir. İstatistiklere esas teşkil eden “ihlâl edilen hak konusu” ve “şikâyet edilen kurum” ile ilgili veriler başvuruda bulunanların beyanları esas alınarak belirlenmiştir ve iddia niteliğindedir.

Dr. Hikmet TÜLEN

Türkiye İnsan Hakları Kurumu Başkanı

BAŞVURULARA İLİŞKİN SAYISAL VERİLER¹

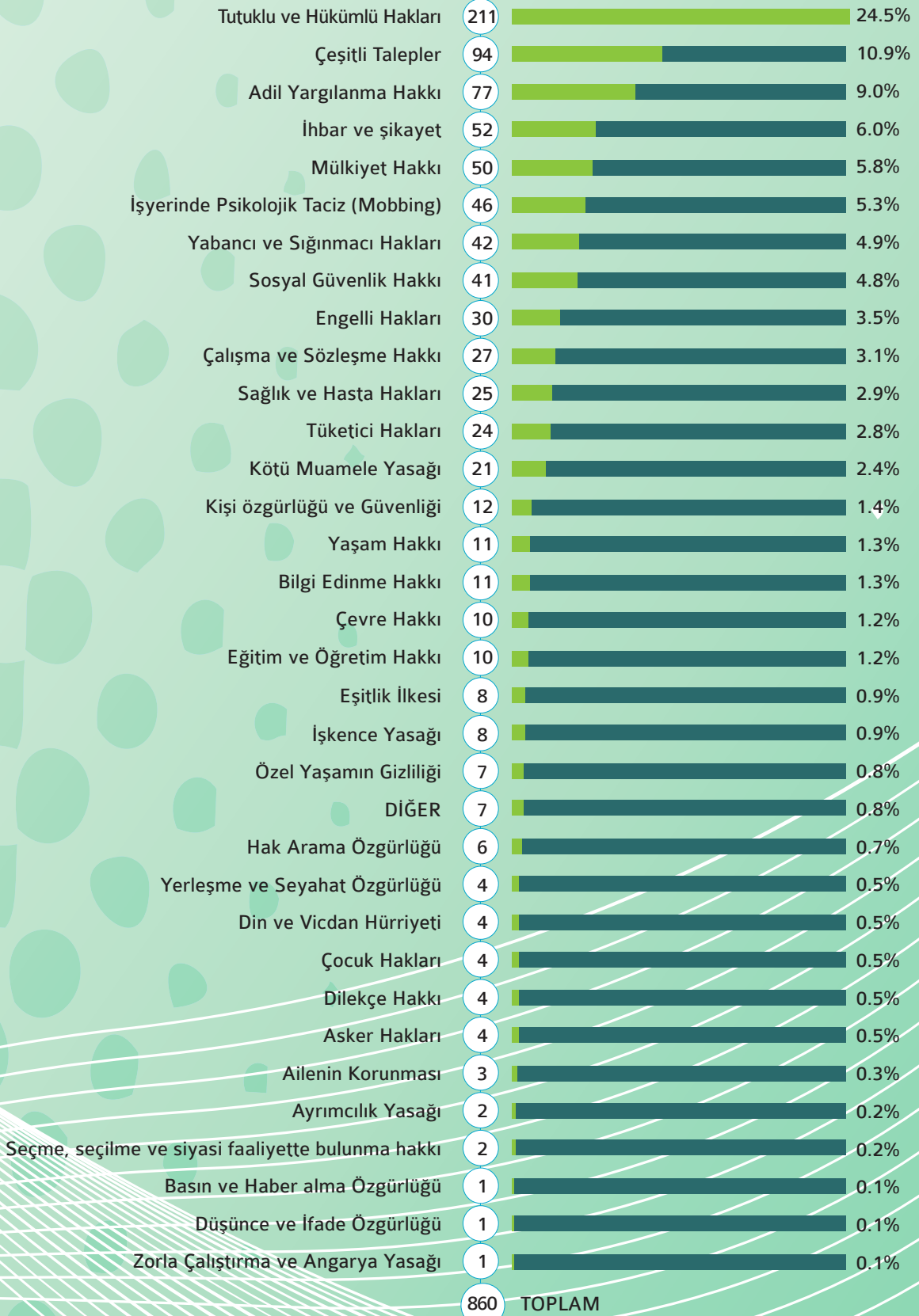
Paris Prensiplerine göre, insan hakkı ihlaline ilişkin bireysel başvuru alınması ulusal insan hakları kurumlarının ihtiyari görevlerindedir. Yarı yargısal görev olarak nitelendirilen bireysel başvuruların alınması ve incelenmesi Türkiye İnsan Hakları Kurumunun temel görevlerinden birisidir. 6332 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumu Kanununa göre; Kurum şikâyet ve başvuruları incelemek ve bunların sonuçlarını takip etmek ile görevli ve yetkilidir.

2015 yılı içerisinde Türkiye İnsan Hakları Kurumuna şahsen, posta, faks, telefon vb. yollarla toplam 715 başvuru yapılmıştır.² Kuruma yapılan bu başvuruların tamamı İnceleme Yetkilileri tarafından incelenmiştir. İncelenen başvurular; iddiaların araştırılarak cevaplandırılması, konuya ilişkin bilgi ve belgelerin Kuruma iletilmesi amacıyla ilgili kuruluşlara gönderilmiştir. Kurum ve kuruluşlardan alınan cevaplarda, ağırlıklı olarak ihlal iddialarının reddedildiği görülmüştür. Alınan cevaplar ile ihlal iddiaları ve talepler birlikte değerlendirilmiş, tespit edilen sorunların çözüme kavuşturulması hususunda kurumlar nezdinde girişimlerde bulunulmuş ya da cevaplar başvuruculara iletilmiştir. Gerektiği hallerde, yaygın şikâyet konularına ilişkin olarak ilgili sivil toplum kuruluşları ile kamu kurumlarının temsilcileri bir araya getirilerek sorunlar ve çözüm yolları birlikte tartışılmıştır. Alıkonulma yerlerinde barındırılan kişiler tarafından yapılan bazı başvurular üzerine yerinde inceleme yapılmış ve inceleme sonuçları rapora bağlanmıştır. Her halde, başvurular hakkında Kurumumuzca ya da ilgili kurumlar tarafından başvuru sahibine bilgi verilmiştir. Yargılamanın yenilenmesi, yargı kararlarının kaldırılması ya da değiştirilmesi, kurumlar arası personel nakil talepleri, tüketici hakları, mülteci statüsü verilmesi vb. münhasıran başka kurum ve kuruluşların görev alanında olup Kurumun görev alanına girmeyen başvurular ile konusu ve başvurusu itibarıyla aynı olan mükerrer başvurular esas yönden incelemeye alınmamış ve ön inceleme sonucu gerekçesiyle birlikte başvuruca bildirilmiştir. Bu başvurulardan; Kurumun görev alanına girmemekle birlikte ilgili idare tarafından görülmesinde ve değerlendirilmesinde fayda mülâhaza edilenler bu idarelere gönderilmiştir.

¹ Bir başvuruda birden fazla hak ihlal iddiası yer alabildiği için başvuru sayılarıyla ihlal iddiasında bulunan hak sayıları farklılık göstermektedir. 715 başvuruya karşılık, 860 hakkın ihlal edildiği iddia edilmiştir.

² 2014 Yılında Kuruma yapılan başvuru sayısı 578'dir.

Başvuruların Konusu



BAŞVURULARDA EN ÇOK İHLAL EDİLDİĞİ İDDİA EDİLEN HAK KONULARI İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Tutuklu ve Hükümlü Hakları

Toplam başvuruların %24,5'lik kısmı (211) tutuklu ve hükümlü haklarına ilişkindir.

Mahpus başvurularının %46'sını mahpusların sağlık hakkı oluşturmaktadır. Sağlık hakkına ilişkin olarak yapılan başvurularda ağırlıklı şikâyet konusu infaz kurumlarının dışındaki sağlık kurumlarına sevklere yaşanan gecikmelerdir. Ceza infaz kurumlarında Kurumumuz tarafından yapılan incelemelerde de ağırlıklı olarak sağlık kurumlarına erişimde yaşanan gecikmelere ilişkin şikâyetler alınmış ve bu durum hem infaz kurumu yetkililerine hem de Adalet Bakanlığı yetkililerine iletilmiştir. Bu gecikmede, diğer birçok faktörün yanında, sevklere infaz kurumlarının dış güvenliğinden sorumlu jandarma tarafından yapıyor almasının önemli bir etmen olduğu tespit edilmiştir.

Önceki yıllarda olduğu gibi, muayene sırasında güvenlik görevlilerinin muayene odasının dışına çıkarılmadığı, eller kelepçeli iken muayene yapıldığı hususundaki şikâyetler devam etmektedir. Münferit de olsa; ilaçların zamanında verilmediğine ilişkin başvurular yapılmıştır. Bazı başvurular ise, doktor tarafından tavsiye olunan diyet listesine uygun yemeklerin verilmediği hakkındadır.

Mahpus başvurularında ağırlıklı olarak yer alan diğer bir iddia kötü muamele yasağına ilişkindir. Kötü muamelede bulunduğu iddiasıyla infaz koruma memurlarından şikâyetçi olunmaktadır. Hastanelere sevkleri gerçekleştiren jandarma personeline yönelik şikâyetler de dile getirilmektedir. En yaygın kötü muamele iddiası çıplak aramaya ilişkindir. Mahpusların ceza infaz kurumlarına girişleri sırasında çıplak olarak arandıkları çoğunlukla iddia edilmektedir. Bazı başvurularda, çıplak aramaya direnilmesi için darp edildikleri de iddia edilmektedir. Çıplak aramaya ilişkin bir başvuru üzerine, iddiaya konu edilen ceza infaz kurumunda yapılan incelemede, kendileri ile görüşme gerçekleştiren birçok mahpus da benzer iddialarda bulunmuştur. Ayrıca, değişik amaçlarla incelemelerde bulunan başka ceza infaz kurumlarında da çıplak arama iddiaları gündeme getirilmiştir. Konunun iletildiği infaz kurumları yöneticileri iddiaları reddetse de, özellikle infaz kurumlarına uyuşturucu ve kesici-delici aletlerin sokulması endişesinden dolayı, çıplak aramaya başvurulduğu değerlendirilmektedir. Çıplak arama yapıldığı iddiasıyla, değişik ceza infaz kurumlarında bulunan mahpuslar tarafından da başvurular yapılmıştır.

Mahpuslardan gelen dilekçelerin önemli bir kısmını nakil talepleri oluşturmaktadır. Mahpuslar ailelerinin yaşadığı kentler ya da bu kentlere yakın kentlerde bulunan infaz kurumlarına nakil talebinde bulunmaktadır. Mahpus yakınları tarafından da yakınları olan mahpusun naklini talep eden başvurular yapılmaktadır. Nakil taleplerinin büyük çoğunluğu Adalet Bakanlığı tarafından yoğunluk ve güvenlik gerekçeleriyle reddedilmektedir.

Az sayıda da olsa mahpusların eğitim haklarına ilişkin başvuru yapılmıştır. Eğitim hakkının engellendiği iddiasıyla yapılan başvurularda; eğitim harcının ödenmemesi, ceza infaz kurumunun bulunduğu belediye sınırları dışındaki üniversitelerin derslerine katılımın sağlanamaması ve ikinci öğretime izin verilmemesi örnek olarak gösterilebilir.

Mahpuslar tarafından başvuru konusu yapılan diğer bir husus, yargılama sürecinde temyiz süresinin çok zaman alması nedeniyle açık ceza infaz kurumuna çıkma ve şartlı tahliyeden yararlanma haklarını kullanamamalarıdır. 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkındaki Kanunun açık cezaevlerine ayrılma esaslarını düzenleyen 14 üncü maddesi ile koşullu salıverilme esaslarını düzenleyen 107 nci maddesinde bu

haklardan hükümlülerin faydalanacağı hükme bağlanmıştır. Hükümlüler bu haklardan yararlanamamaktadır. Yaşanan mağduriyet nedeniyle çok sayıda hükümlü mahpus tarafından Kuruma başvuru yapılmıştır.

Adil Yargılanma Hakkı

Adil yargılanma hakkının ihlali iddiasıyla Kurumumuza yapılan başvurular, toplam başvuruların % 9'unu oluşturmaktadır. Bu başlık altında yapılan başvurulara aşağıdaki örnekler gösterilebilir:

- Savunma hakkının kısıtlanması.
- Davaların uzun sürmesi.
- Mahkeme kararlarının icrasında gecikmelerin yaşanması.
- Hakim ve savcıların tarafsız davranmaması.
- Delillerin tarafsız olarak değerlendirilmemesi.
- Etkin soruşturmanın yapılmaması.
- Baro tarafından tayin edilen avukatların görevlerini gereği gibi yapmaması.
- Yargılama sırasında tebligat hükümlerine riayet edilmemesi.
- Gözaltında iken işkence ve kötü muamele ile ifade alınması³

Engelli Hakları

Engelli haklarına ilişkin olarak 30 başvuru yapılmıştır. Engelliler ağırlıklı olarak iş talebiyle Kuruma başvuru yapmaktadırlar. Öte yandan, engellilik oranının tespiti hususunda Sosyal Güvenlik Kurumuyla yaşanan ihtilaflara ilişkin olarak da Kuruma başvuru yapılmaktadır.

Kötü Muamele Yasağı⁴

Kötü muamele yasağı kapsamında genellikle ceza infaz kurumları, nezarethaneler ve geri gönderme merkezleri gibi kişilerin özgürlüklerinden mahrum bırakıldıkları yerlerde bulunanlar tarafından başvurular yapılmıştır. Bazı nezarethanelerde tutulan çocuklara kötü muamele yapıldığına tanık olduğu iddiasıyla da Kuruma başvurular yapılmıştır. Çok az sayıda da olsa, sağlık görevlilerinin kötü muamelesine maruz kalındığı iddiasıyla, sağlık kurumları aleyhine de başvurular yapılmıştır.

Öte yandan, otizm merkezleri ya da otizm spor merkezleri adıyla faaliyet gösteren, temel faaliyet alanı olarak otizmliler için kişisel gelişimlerinin sağlanması, topluma kazandırılmaları olarak belirleyen dernek statüsündeki yerlerde, otizmliler için çocuklara kötü muamele yapıldığı iddiasıyla da başvurular yapılmıştır. Ayrıca, otizm merkezlerinin yatılı pansiyonlarının bulunduğu, kötü muamelelerin esas olarak bu pansiyonlarda yapıldığı ancak, bu pansiyonların ruhsatsız olarak faaliyet göstermeleri nedeniyle denetlenemediği iddia edilmektedir.

³ Bu iddiayı konu edinen başvurular, Diyarbakır ve Siverek Ceza İnfaz Kurumlarında bulunan mahpuslar tarafından 90'lı yıllardaki yargılama süreçlerine ilişkin olarak dile getirilmiştir.

⁴ Mahpuslar tarafından kötü muamele iddiasıyla yapılan başvurulara ilişkin sayısal veriler 'Tutuklu ve Hükümlü Hakları' bölümünde yer almaktadır.

BAŞVURULARIN ALEYHİNE BAŞVURU YAPILAN KİŞİ YA DA KURUMLARA GÖRE DAĞILIMI

Aşağıdaki tabloda, 2015 yılı içerisinde Türkiye İnsan Hakları Kurumuna yapılan 715 başvurunun şikâyete konu olan kurumlara göre dağılımı gösterilmiştir. Söz konusu şikâyetler iddia niteliğinde olup, bu rakamlar şikâyetlerin hangi kurumlar hakkında yoğunlaştığı konusunda genel bir fikir vermektedir. Ayrıca her bir ihlal iddiası birden çok hak konusunu kapsayabildiği için ihlal edildiği iddia edilen hak konuları ile şikâyete konu kurumlar arasında sayısal eşitlik bulunmamaktadır. Bu nedenle bu sayı 739'a yükselmiştir.

Aleyhine Başvuru Yapılan Kişi ya da Kurumlara Göre Dağılım

CEZA VE TUTUKEVLERİ	178
ÖZEL HUKUK GERÇEK VE TÜZEL KİŞİLERİ	53
ADLİYE (YARGI)	51
SAĞLIK BAKANLIĞI	44
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI	37
BELEDİYELER	26
SOSYAL GÜVENLİK KURUMU	17
ÜNİVERSİTELER	10
ASKERİ MAKAMLAR	10
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI	8
ADALET BAKANLIĞI	7
ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI	5
MALİYE BAKANLIĞI	5
BANKALAR	5
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI	4
VALİLİKLER	4
ULAŞTIRMA BAKANLIĞI	3
KAYMAKAMLIKLAR	3
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI	3
GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI	3
GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI	2
GÜMRÜK VE TİCARET BAKANLIĞI	2
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI	1
ORMAN VE SU İŞLERİ BAKANLIĞI	1
DİĞER	39
ALEYHİNE BAŞVURU YAPILAN KURUM BELİRTİLMEMİŞ	218
TOPLAM	739

Yukarıdaki tablo incelendiğinde en çok başvurunun Ceza ve Tutukevleri aleyhine yapıldığı görülmektedir. Bunun nedeni Kurumun Ulusal Önleme Mekanizması olarak belirlenmesidir. Kurum, 9.12.2013 tarihli ve 2013/5711 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla Ulusal Önleme Mekanizması olarak tayin edilmiştir. Mahpuslar arasında Ulusal Önleme Mekanizması göreviyle Kurumun bilinirliğinin artmasına paralel olarak, ceza ve tutukevleri aleyhine Kuruma yapılan başvuruların sayısı 2014 yılına kıyasla %78 oranında artış göstermiştir. 2014 yılında 100 olan bu sayı 178'e yükselmiştir.

Bireysel Başvuruların Başvurucuların İkamet Adreslerine Göre Dağılımı

ANKARA	113	ÇORUM	8	MARAŞ	3
İSTANBUL	98	BOLU	8	AMASYA	3
ŞANLIURFA	54	DİYARBAKIR	8	ADIYAMAN	3
İZMİR	24	KASTAMONU	7	ÇANKIRI	3
BALIKESİR	22	ŞIRNAK	7	KIRKLARELİ	3
SAMSUN	19	GAZİANTEP	7	RİZE	3
KONYA	17	AFYON	6	SAKARYA	3
DÜZCE	16	AYDIN	6	BATMAN	2
MANİSA	16	NEVŞEHİR	5	YOZGAT	2
KOCAELİ	14	ORDU	5	SİİRT	2
BURSA	11	ELAZIĞ	5	DENİZLİ	2
ANTALYA	11	NİĞDE	5	MARDİN	2
ADANA	11	TRABZON	5	KARS	2
ESKİŞEHİR	10	ZONGULDAK	5	KIRŞEHİR	2
OSMANIYE	10	ARTVİN	5	BURDUR	2
MUĞLA	10	EDİRNE	4	ERZİNCAN	2
BİNGÖL	10	MALATYA	4	UŞAK	2
TOKAT	10	TEKİRDAĞ	4	HAKKARİ	2
KAYSERİ	9	KARAMAN	4	ÇANAKKALE	1
HATAY	9	KÜTAHYA	4	BAYBURT	1
MERSİN	9	VAN	4	YALOVA	1
KIRIKKALE	9	KARABÜK	4	GİRESUN	1
SİVAS	8	ISPARTA	4	İSİMSİZ BAŞVURU	12
ERZURUM	8	BİLECİK	4	TOPLAM	715

GERİ GÖNDERME MERKEZİNDE TUTULAN YABANCILAR İLE SİĞİNMACILARA İLİŞKİN BAŞVURULAR

Kuruma yapılan 715 başvurunun dışında, Erzurum Aşkale Geri Gönderme Merkezinde tutulan yabancı ve sığınmacılar hakkında Kuruma 502 başvuru yapılmıştır. Bu başvurular, anılan Merkezde barındırılanların yakınları ya da sivil toplum kuruluşları tarafından yapılmıştır. Başvurucuların çoğu, başta Avusturya ve Fransa olmak üzere Avrupa Birliği üyesi ülkelerde ikamet etmektedirler. Başvurularda, barınanlara merkeze ilk geldiklerinde ülkelere geri dönmeye gönüllü olduklarına dair belge imzalatıldığı, bu kişilerin hukuka aykırı olarak tutuldukları, avukatları ve aileleriyle görüşmelerine izin verilmediği, telefon haklarının kullandırılmadığı iddia edilmektedir. Başvurularda ayrıca, bu kişilerin ülkelere geri gönderilmeye başlandığı, uluslararası hukuk açısından geri göndermeme (non-refoulement) ilkesine aykırı olarak yabancıların ülkelere geri gönderilmesinin yaşam hakkı ihlaline neden olacağı iddia edilerek bu kişilerin ülkelere gönderilmelerinin durdurulması talep edilmiştir. Osmaniye Düziçi’de bulunan kampta kalan sığınmacılara ilişkin olarak da benzer başvurular yapılmıştır.

İstisnai bir duruma ilişkin olarak yapılan bu başvurular Kurum Başkanına hitaben yazıldığından ve İnsan Hakları İhlali İddialarına İlişkin Başvuruların İncelenmesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ile başvuru dilekçeleri için belirlenen şartları taşımadığından Kuruma yapılan diğer başvurular ile aynı toplam içerisinde gösterilmemiştir.